

Буняк Н. М.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ УНИВЕРСИТЕТА

Резюме

Раскрыты особенности управления инновационными процессами в университете. Рассмотрены различные подходы к определению сущности понятия «инновационная деятельность высшего учебного заведения». Определены особенности управления инновационными процессами в высших учебных заведениях. Разработаны предложения по повышению эффективности управления инновационной деятельностью университета.

Ключевые слова: управление, инновация, инновационная деятельность, научные исследования, образовательная деятельность, университет.

Buniak N. M.

Eastern European National University named after Lesya Ukrainka

PECULIARITIES OF INNOVATION ACTIVITIES MANAGEMENT OF UNIVERSITY

Summary

Peculiarities of innovation processes management in the university are explored in the article. Different approaches to defining the essence of the concept of «innovative activity of higher education establishment» are considered. The features of innovative processes in the higher education establishments are defined. Recommendations for improving the efficiency of management innovative activity of university are developed.

Keywords: management, innovation, innovative activity, scientific research, educational activity, university.

УДК 338.2(622.323+622.324)

Витвицька О. М.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ КАПІТАЛОМ НАФТОГАЗОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розроблено механізм управління інформаційним капіталом нафтогазових підприємств, який включає: стратегічні цілі, принципи, методи, функції та підходи до управління інформаційним капіталом; його технічне, матеріально-енергетичне, комунікаційне, програмне, методичне, нормативне, правове, кадрове, мотиваційне, інноваційне, консалтингове, фінансове забезпечення; систему захисту від несанкціонованого доступу до інформації. Визначено, що використання всіх структурних елементів механізму в рамках стратегії розвитку підприємств дозволить підвищити ефективність їх діяльності.

Ключові слова: інформаційний капітал, механізм управління, вартісно орієнтоване управління, методи управління, стратегія підприємства.

Постановка проблеми. Відомо, що діяльність підприємств нафтогазового комплексу на даний час є основним джерелом забезпечення держави паливно-енергетичними ресурсами і має визначальний вплив на розвиток національної економіки. Тому актуальним був і залишається пошук шляхів підвищення ефективності їх діяльності. Сучасні темпи економічних змін та процесів ставлять перед керівниками підприємств завдання формування такого механізму управління підприємством, який би забезпечив та зміцнив стійку позицію підприємства на ринку, дозволив адекватно та оперативно реагувати на впливи зовнішнього середовища та результативно й ефективно функціонувати. Оскільки переважна більшість чинників впливу суб'єкта управління на об'єкт має інформаційний характер, а сама інформація, інформаційний капітал та інформаційні технології виступають ключовими інструментами ефективного управління підприємством і відносяться до основних факторів, що визначають якість та успіх бізнесу, виникає необхідність більш глибокого дослідження процесу управління інформаційним капіталом підприємств, зокрема, підприємств нафтогазового комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В контексті дослідження процесу управління інформа-

ційним капіталом підприємства зростає потреба розуміння сутності поняття «механізм управління» та особливостей його функціонування для нафтогазових підприємств.

Механізм управління підприємством є сукупністю цілей, підходів, функцій, принципів, завдань, методів, технологій управління, яка при належній взаємодії всіх її елементів забезпечує реалізацію поставленої перед підприємством мети.

З розвитком управлінської науки відбувається запровадження, удосконалення існуючих та розробка нових підходів до технологій управління підприємством. Можна виділити такі їх основні напрями [1, с. 53–54; 2]:

1) управління, орієнтоване на ресурси. Такий підхід до управління був пріоритетним до кінця минулого століття і реалізовувався застосуванням наступних концепцій: об'ємно-календарне планування; планування необхідних матеріалів; планування виробничих ресурсів; планування виробничих потужностей; планування фінансових ресурсів; управління ресурсами підприємств;

2) наприкінці XX – початку XXI ст. отримало поширення управління, орієнтоване на ринок. До основних концепцій ринково-орієнтованого управління належать: управління процесами взаємовід-

носин з клієнтами; управління ланцюгом поставок; управління ресурсами та зовнішніми відносинами підприємства; планування ресурсів, що синхронізоване із замовленнями покупців;

3) на початку 2000-х років розповсюдженим підходом до управління підприємствами стала концепція вартісно-орієнтованого управління. Згідно неї, при розгляді декількох альтернативних рішень вибір робиться на користь тих, «відповідно до яких головним критерієм успішності управлінської діяльності на різних її рівнях є досягнення якомога більшого приросту ринкової вартості підприємства чи його підрозділів» [3, с. 82]. В рамках реалізації вартісно-орієнтованого управління отримали застосування такі концепції [1, с. 53]: ефективне управління компетенціями; ефективне управління бізнесом; збалансована система показників; універсальна система показників діяльності; теорія вартості фірми [4, с. 263] та концепція управління вартістю компанії (Value Based Management – VBM), яка побудована на системі оцінки результатів діяльності на основі вартості та створення за цим інтегрованим показником важелів управління, так званих «драйверів вартості» [5, с. 30].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Згідно графоаналітичної моделі оцінювання вартості компанії Мамонтової Н.А., до основних чинників формування вартості належать: виробничі активи, грошові потоки, невиробничі активи, інтелектуальний капітал, майнові права, гудвіл [6, с. 49]. Однак серед досліджуваних чинників вартості окремо не виділяється той, частка якого в загальній структурі капіталу стрімко зростає за останні десятиріччя – це інформаційний капітал підприємства.

Між тим інформаційний капітал незримо присутній і невіддільний від кожного вказаного чинника і має вагомий вплив на вартість кожної складової, а тому заслуговує на виокремлення в системі чинників вартості компанії.

Мета статті полягає у дослідженні формування механізму управління інформаційним капіталом, що дозволить приймати більш виважені та компетентні рішення при застосуванні концепції вартісно-орієнтованого управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою реалізації даної концепції запропоновано механізм управління інформаційним капіталом нафтогазових підприємств (рис. 1). Доцільним є

детальний розгляд основних складових цього механізму.

Обґрунтування цілей, завдань, стратегій розвитку інформаційного капіталу нафтогазових підприємств має бути тісно пов'язано із стратегічними цілями розвитку нафтогазових підприємств загалом та господарською і операційною діяльністю нафтогазових підприємств зокрема. Формування даних стратегій ґрунтується на розробці можливих для підприємства варіантів стратегічних планів або деяких складових одного стратегічного плану. Є очевидним, що стратегічне планування потребує належного інформаційного забезпечення, яке досягається підбором, класифікацією та підготовкою до використання інформації, котра має дати повну і об'єктивну характеристику факторів внутрішнього і зовнішнього середовища щодо визначення цілей та розроблення оптимальної стратегії розвитку підприємства.

Результативність та ефективність управління значною мірою залежать від принципів, яких дотримуються керівники при реалізації управлінських рішень. Загальні принципи управління мають універсальний характер і впливають на всі сфери управління. У контексті управління ІК до них належать: принцип цілеспрямованості; принцип системності; принцип науковості; принцип компетентності; принцип плановості; прин-

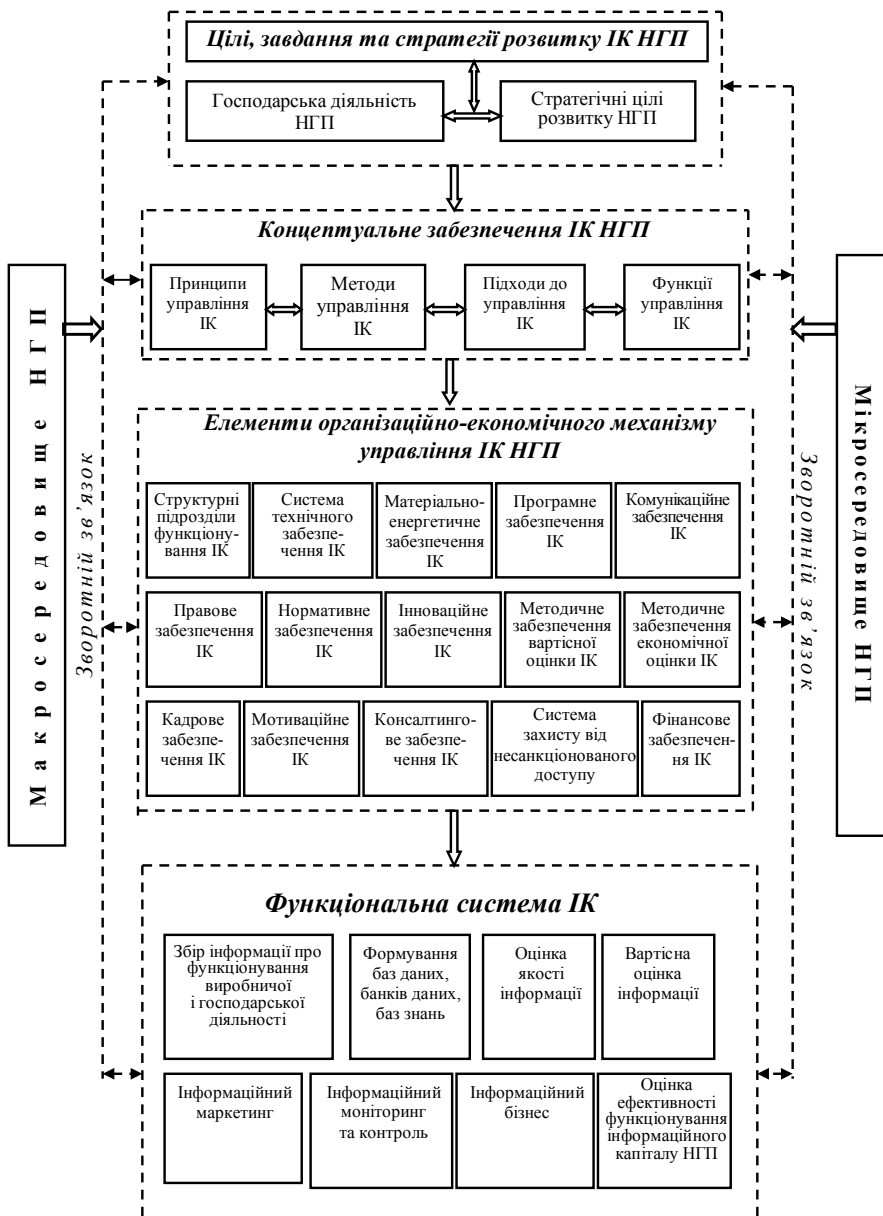

Рис. 1. Механізм управління інформаційним капіталом НГП

дип законності; принцип першого керівника; принцип економічної ефективності [4, с. 272; 7, с. 201].

Для ефективного управління ІК крім загальних слід застосовувати систему спеціальних принципів: принцип вірогідності, достатності і надійності інформації для прийняття максимально обґрунтованих управлінських рішень; принцип розширення і поглиблення об'єктивного відображення інформаційним капіталом зовнішнього середовища; принцип пріоритету користувача, що передбачає швидке і надійне обслуговування, високу якість і доступність інформації [7, с. 204]; принцип інформаційної безпеки – захищеність інформації від несанкціонованого доступу.

В управлінні ІК необхідно застосовувати сучасні підходи до управління. Найважливіші з них: 1) системний, який передбачає розробку, формування і використання ІК підприємства із врахуванням усіх напрямів його управлінської діяльності; 2) ситуаційний, в основі якого лежить діяльність, спрямована на максимізацію використання наявного потенціалу об'єкта управління для підтримання чи корегування його діяльності залежно від впливу та зміни найважливіших чинників середовища [8, с. 5]. В контексті можливості застосування ситуаційного підходу слід формувати такі інформаційні системи, які володіють властивостями гнучкості, адаптивності, динамічності; 3) процесний, застосування якого до управління ІК зобов'язує розглядати функції управління як взаємопов'язані процеси. Наприклад, розробка і впровадження інформаційної системи підприємства, її використання, а також розробка заходів по удосконаленню інформаційної системи реалізується через загальні функції управління: планування, організування, мотивування, контролю, регулювання і є присутнім на всіх етапах життєвого циклу інформаційної системи; 4) синергійний, який передбачає можливість отримання якісно відмінних типів поведінки економічної системи за рахунок нелінійних динамічних взаємозв'язків між елементами самої системи та між системою і зовнішнім її середовищем [9].

Управління ІК має здійснюватися через застосування класичних методів управління: економічних – передбачають використання різноманітної економічної інформації; соціально-психологічних, для реалізації яких необхідно є соціальна інформація; адміністративних, які реалізуються через документи тривалої дії – закони, положення, статuti, укази, інструкції, правила, вимоги, норми, акти, протоколи тощо; розпорядчі способи впливу – реалізуються через накази, розпорядження, вказівки; дисциплінарні і звільнення посадових осіб тощо [10, с. 110].

Всі методи управління реалізуються шляхом здійснення функцій управління. Так, функція планування реалізується через стратегії, програми, проекти та множини планів різного рівня щодо функціонування і розвитку ІК. Загалом треба зазначити, що інформація є робочим тілом планування, яке здійснюється на основі інформаційних характеристик внутрішнього середовища нафтогазового підприємства. При організуванні функціонування ІК важливе значення мають: завдання, регламенти, посадові інструкції, штатні розписи. У ході реалізації функції мотивування визначальним є формування системи матеріальних стимулів до ефективного функціонування ІК. Як і при управлінні будь-якою системою важливе значення має контроль, який здійснюється на всіх етапах виробничо-господарської діяльності шляхом забезпечення управлінського персоналу необхідною контролюючо-аналітичною інформацією.

Ефективне управління ІК нафтогазових підприємств має відбуватися завдяки належному функціо-

нуванню спеціалізованих структурних підрозділів, які у складі сучасних підприємств забезпечують належні комунікації, наприклад, управління автоматизованих систем у складі ПАТ «Укрнафта».

Основою технічного забезпечення функціонування ІК є персональні комп'ютери, ноутбуки, монітори. Об'єднані в мережі, вони можуть використовуватися для електронного опрацювання інформації, електронної пошти, доступу до загальних баз даних і знань. До системи технічного забезпечення належать системи, що обробляють текст, сканери, принтери, копіювальні машини, засоби для автоматизації впровадження архівних документів і пошуку інформації: магнітні диски й стрічки, мікрофільмовані диски з оптичними записами, відеоінформаційні системи, мережеве телекомунікаційне устаткування. Невід'ємною частиною технічного забезпечення є обладнання і прилади для проведення геофізичних досліджень, досліджень процесів нафтогазовидобутку, спецтехніка для геологічних служб, передавальні пристрої тощо. Для забезпечення безперебійної роботи всієї інформаційної системи треба організувати своєчасні поставки комплектуючих виробів, запасних частин, допоміжних матеріалів.

Будь-які види діяльності на підприємстві супроводжуються комунікаційними процесами. Для обміну інформацією використовується електронна пошта. Локальні комп'ютерні мережі забезпечують доступ до центральних баз даних і колективне використання периферійного устаткування. Інтегровані мережі підприємства автоматизують всю основну діяльність і охоплюють усі категорії службовців – від технічного виконавця до керівника. Зв'язок термінальних пристроїв на окремих робочих місцях, пристроїв колективного використання, у складі однієї системи здійснюється через центральну ЕОМ, локальну мережу, цифрові АТС підприємства, УАС, звичайну телефонну мережу [11, с. 51–53].

До загального програмного забезпечення належать програми контролю, редагування, копіювання, компонування програм, системи захисту даних. Прикладні програми – пакети, що розширюють функції операційних систем; пакети програм загального призначення, пакети програм системи управління базами даних; програми, що використовуються для управління локальними мережами; програми для забезпечення автоматизованих робочих місць фахівців.

Регламентує використання ІК підприємства його правове забезпечення – сукупність правових норм, які регламентують правові відносини при функціонуванні ІК, правовий статус інформаційних продуктів і виражені у нормативних та законодавчих актах. Нормативно-довідкова інформація слугує і для нормативного забезпечення функціонування ІК.

Методичне забезпечення економічної оцінки інформаційного капіталу передбачає формування системи принципів оцінки, визначення методичних підходів до оцінки інформаційного капіталу, вибір і обґрунтування конкретних методів оцінки, а також організацію необхідних оціночних процедур.

Досягнення успішного функціонування ІК нерозривно пов'язане з мотивуванням працівників відповідних структурних підрозділів. Завдання зацікавленості щодо виконання поставлених завдань можна реалізувати за допомогою методів матеріального або морального стимулювання праці. Важливим аспектом мотивування працівників, що забезпечують роботу інформаційних підрозділів, є покращення умов їх діяльності [4, с. 311–312].

Для ефективного використання ІК необхідно максимально сприяти інноваційній діяльності, що

передбачає створення нових поколінь комп'ютерів і телекомунікаційних стандартів, поширення ширококанального бездротового доступу до інформації, доступу через супутники, нові стандарти електронної передачі інформації, інтерактивні режими роботи, підвищену щільність, сумісність та мініатюризацію електронних та Інтернет-засобів тощо [12, с. 255].

Консалтингове забезпечення інформаційного капіталу передбачає консультаційні послуги з використання інформаційних технологій; автоматизації офісів і документообігу, автоматизації бізнес-процесів, розробки і супроводу спеціалізованого програмного забезпечення та баз даних; створення і супроводу комп'ютерних систем та мереж; розробки веб-сайтів; оцінки ефективності функціонування інформаційних систем; надання аудиторських, експертних послуг, особливо з оцінки вартості ІК, а також юридичних послуг.

Невід'ємним елементом механізму управління інформаційним капіталом є забезпечення функціонування системи захисту інформації від несанкціонованого доступу, загальні положення щодо якої розроблені на основі відповідних законів України, Концепції національної безпеки України, Концепції технічного захисту інформації в Україні.

Основними формами фінансового забезпечення інформаційного капіталу нафтогазових підприємств є самофінансування і кредитування. Особливу роль для належного розвитку ІК мають вкладення в його науково-технічне, інноваційне, технічне забезпечення.

Використання інформаційного капіталу підприємства відбувається шляхом реалізації таких функцій: збір і реєстрація даних та збереження інформації. Однією із сучасних форм організації впорядкування даних є банк даних, що являє собою певним чином організовані бази даних. Належно сформовані банки даних та бази знань є необхідною передумовою для проведення інформаційного моніторингу та контролю, які є способом постійного отримання інформації про стан і розвиток дослі-

джуваної системи, а також інформаційним забезпеченням процесу контролю і дозволяють як аналізувати кінцеві результати досліджуваного процесу, так і здійснювати контроль проміжних параметрів і оцінок, що характеризують поточний стан бізнес-процесів і попереджують отримання неефективних кінцевих результатів задовго до їх появи.

Важливою сферою функціонування інформаційного капіталу є інформаційний маркетинг – вид діяльності, що передбачає вивчення запитів ринку, орієнтацію виробництва і збуту на їх повне задоволення, а також донесення інформації про це до споживача. В процесі діяльності підприємства відбувається і створення нових інформаційних продуктів, тому інформацію можна розглядати як інтелектуальний результат роботи підприємства, що має вартість і підлягає продажу на ринку інформаційних продуктів. Це є важливою передумовою організації інформаційного бізнесу, основні завдання якого полягають у визначенні напрямів комерційного використання інформаційних продуктів.

Як вже зазначалось, інформаційний капітал підприємства виступає джерелом зростання його вартості. Тут визначальна роль належить вартісній оцінці інформації, оскільки саме показники абсолютної та відносної динаміки вартості підприємства є основою для формування корпоративних стратегій підприємства. Однак не менш важливим фактором при ухваленні рішень залишається якість інформації, на основі якої ґрунтується управлінська діяльність. І саме якісний аналіз інформаційних ресурсів є основою для оцінки ефективності функціонування ІК підприємства.

Висновки. Таким чином, впровадження запропонованого механізму управління інформаційним капіталом нафтогазового підприємства дасть змогу більш ефективно організувати управління підприємством загалом та забезпечить перехід на більш результативну діяльність нафтогазового підприємства, що спрямована на досягнення його стратегічних цілей.

Список літератури:

1. Яремко І.Й. Оцінка капіталу підприємства: інформаційне забезпечення вартісно-орієнтованої концепції управління підприємством : [монографія] / І.Й. Яремко. – Львів : Новий світ – 2000, 2005. – 236 с.
2. Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій / І.Й. Яремко. – Львів : Каменяр, 2006. – 176 с.
3. Мозенков О.В. Ринкова вартість компаній в системі захисту корпоративних прав держави / О.В. Мозенков, В.В. Калюжний // Фінанси України. – 2009. – № 2. – С. 82–98.
4. Кузьмін О.Є. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства : [монографія] / О.Є. Кузьмін, Н.Г. Георгіаді. – Львів : Львівська політехніка, 2006. – 368 с.
5. Теплова Т.В. Инвестиционные рычаги максимизации стоимости компании. Практика российских предприятий / Т.В. Теплова. – М. : Вершина, 2007. – 272 с.
6. Мамонтова Н.А. Управління вартістю компаній нафтогазового комплексу в умовах інноваційного розвитку : [монографія] / Н.А. Мамонтова. – Львів : ПАІС, 2011. – 484 с.
7. Осовська Г.В. Менеджмент організацій : [навч. посіб.] / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – К. : Кондор, 2007. – 676 с.
8. Полянська А.С. Ситуаційний підхід до формування концепції розвитку промислових підприємств : [монографія] / А.С. Полянська. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2012. – 214 с.
9. Фадеева І.Г. Системно-синергічні засади управління розвитком нафтогазових підприємств корпоративної структури : [монографія] / І.Г. Фадеева ; ІФНТУНГ. – Івано-Франківськ : ПП Б. Кузів, 2012. – 459 с.
10. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту : [навч. посіб.] / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Львів : Львівська політехніка ; Інтелект-Захід, 2002. – 228 с.
11. Новак В.О. Інформаційне забезпечення менеджменту : [навч. посіб.] / В.О. Новак, Л.Г. Макаренко. – К. : Кондор, 2006. – 462 с.
12. Федулова Л.І. Інноваційна економіка : [підручник] / Л.І. Федулова. – К. : Либідь, 2006. – 480 с.

Витвицкая О. Н.

Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа

ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫМ КАПИТАЛОМ НЕФТЕГАЗОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

Разработан механизм управления информационным капиталом нефтегазовых предприятий, который включает: стратегические цели, принципы, методы, функции и подходы к управлению информационным капиталом; техническое, материально-энергетическое, коммуникационное программное, методическое, нормативное, правовое, кадровое, мотивационное, инновационное, консалтинговое, финансовое обеспечение; систему защиты от несанкционированного доступа к информации. Определено, что использование всех структурных элементов механизма в рамках стратегии развития предприятий позволит повысить эффективность их деятельности.

Ключевые слова: информационный капитал, механизм управления, стоимостно-ориентированное управление, методы управления, стратегия предприятия.

Vytvytska O. M.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

THE DEVELOPMENT OF THE TOOL FOR INFORMATION CAPITAL MANAGEMENT OF OIL-AND-GAS COMPANIES

Summary

The work suggests the tool for information capital management of oil-and-gas companies. The tool of information capital management of oil-and-gas companies makes provision for: strategic targets, principles and tools, functions and approaches to information capital management; maintenance support, energy supply, PR support, software, methodical ware, regulatory, legal support; staff assistance, motivational, innovative, consulting, financial support; the safety system against unauthorized access to information. It was determined that the use of all the structural elements of the mechanism within the enterprise development strategy will increase the efficiency of their activities.

Keywords: information capital, management mechanism, value-based management, management methods, enterprise strategy.

УДК [332:630] (477)

Волинець І. Г.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Проведено аналізування та оцінювання тенденцій розвитку підприємств лісового господарства України. Подано характеристику лісового фонду та основні напрями діяльності лісгосподарських підприємств. Здійснено аналізування заготівлі, переробки та реалізації деревини лісової галузі та підприємств зокрема.
Ключові слова: лісове господарство, лісовий фонд, розвиток лісового господарства, заготівля, переробка, реалізація деревини, експорт.

Постановка проблеми. Реалізація стратегії сталого розвитку України, що передбачає перехід від економіки використання ресурсів до економіки їх системного відтворення, потребує здійснення докорінних змін у підходах до господарювання насамперед на рівні підприємств, практична діяльність яких створює здебільшого руйнівний, аніж відновлювальний вплив на навколишнє середовище. Зростання масштабів виробництва, інтенсифікація використання природних ресурсів, гостра нестача фінансового забезпечення на впровадження принципів нових ресурсо- і енергозберігаючих технологій є передумовами пошуку нових нестандартних підходів до вироблення стратегій еколого-економічного зростання господарюючих суб'єктів.

В умовах тотального посилення антропогенного тиску на довкілля та порушення рівноваги у навколишньому природному середовищі зростає роль лісового господарства у забезпеченні сталого розвитку держави. В силу складних економічних і екологічних проблем лісова галузь вже не один рік знаходиться у стані глибокої кризи, вихід з якої

вбачається в упровадженні раціонального і багатофункціонального лісгосподарювання, яке можливе за умов диверсифікації діяльності лісгосподарських підприємств [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вирішення проблем раціонального використання і відтворення лісових ресурсів, формування організаційно-економічних механізмів розвитку лісоресурсної сфери зробили такі науковці, як: О. Анцукевич, В. Артюшок, І. Дишко, Л. Кургуненкова, А. Петров, В. Пила, М. Римар, Ю. Туниця, О. Фурдичко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Через відсутність інвестицій залишаються низькими темпи лісовідновлення і лісорозведення, поглибилась диспропорція між лісоресурсною базою, можливостями лісоексплуатації та лісоспоживання [1].

У зв'язку з цим дослідження сучасного стану розвитку підприємств надасть можливість постійного контролю і визначення перспектив розвитку для лісового господарства.